
IRANIAN INVOLVEMENT IN THE SYRIAN CONFLICT

Vasil StankovNational Defense College, Sofia, Bulgaria, vassilst@abv.bg

Abstract: The article “Iranian involvement in the Syrian conflict” begins with an overview of Iran-Syria relations and the reasons for the Iranian support for the Syrian regime at the outset of the conflict and onwards. A detailed description is made of the common interests defining the lasting military-political, economic and security cooperation between the two countries. Subsequently, there is an analysis of the nature and scope of the Iranian involvement in Syria and its regional and internal implications. Finally, the article outlines the role of Iran in post-conflict Syria and the possible stance of its opponents and allies on Iranian intentions to sustain its presence and influence in the country.

Keywords: Iran, Syria, involvement, conflict, balance of interests.

ВЪВЕДЕНИЕ

Ако направим кратка ретроспекция на сирийско-иранските отношения, ще разберем по-добре същността на позицията на Иран и причините за подкрепата, която той оказва за режима на Башар ал Асад. На първо място следва да имаме предвид, че двете страни отдавна са обвързани от общи цели и взаимни интереси. Сирия на Хафез ал Асад предоставя убежище на иранските революционери, които се борят срещу светския режим на шаха през 70-те години на миналия век. Сирийската арабска република е третата въобще и първата арабска страна, признала новото правителство в Техеран след ислямската революция през 1979 г. Иран помага на Хафез ал Асад да преодолее изолацията, настъпила след подписването на споразуменията от Кемп Дейвид (1978) и нормализирането на отношенията между Израел и Египет, който дотогава е най-близкият съюзник на Сирия. От своя страна Сирия оказва съдействие на Иран по време на продължителния (1980-1989) конфликт с Ирак, което става причина за влошаване на отношенията ѝ с арабските държави. Хафез ал Асад се солидаризира с иранските оценки за политиката на САЩ и Израел в региона и осигурява на Иран възможност за оказване на логистична подкрепа през сирийска територия за военизираните отряди на ливанската „Хизбуллах“. Тази подкрепа има изключително важно значение за Иран, тъй като шиитската партия играе съществена вътрешнополитическа роля в Ливан, а военизираното ѝ крило се счита за главната сила, реално противопоставяща се на Израел. На практика сирийският режим и „Хизбулла“ са стратегическите инструменти на Иран в противоборството му със САЩ и Израел.

УЧАСТИЕТО НА ИРАН В СИРИЙСКИЯ КОНФЛИКТ [1-10]

В чисто военен аспект Сирия и Иран разглеждат „Хизбуллах“ като способност за реализиране на военен отговор срещу Израел при евентуално навлизане на израелски войски на сирийска територия или израелски авиационен удар срещу ядрените съоръжения на Иран. По отношение на Ливан Сирия винаги е прилагала концепцията „един народ в две държави“ и е разглеждала съседната страна като свой „задан двор“. Поради това Ливан винаги е бил пресечна точка на интересите на Сирия и Иран и терен за сътрудничество между тях.

Драматичните промени в региона, свързани със свалянето от власт на Саддам Хюсеин и на режима на Движението „Талибан“ в Афганистан допълнително сближават Сирия и Иран. Двете страни са основните участници в т.нар. „ос на съпротивата“ срещу американската и израелската „хегемония“ в противовес на Египет и арабските монархии от Персийския залив начело със Саудитска Арабия, които подкрепиха действията на западната коалиция.

В тактически план интересите на Сирия и Иран не са идентични, но в стратегически мащаб са в достатъчна степен сходни, за да позволяват тясно сътрудничество по редица важни аспекти на регионалната сигурност, включително Близкоизточния мирен процес. Двете страни оказват подкрепа на палестинските радикални организации „Хамас“ и „Ислямски джихад“. Въпреки че няма непосредствени интерес от това, Иран приема съображенията на Сирия, че евентуалното урегулиране на палестинско-израелския конфликт следва да урежда и въпроса за окупираните от Израел Голански възвишения.

След отстраняването от власт на Саддам Хюсеин двете страни полагат общи усилия за да избегнат формирането на контролирано от САЩ правителство на Ирак. Влиянието на Дамаск върху вътрешнополитическите процеси в Ирак е ограничено, но Техеран използва ефективно връзките си с

проиранските шиитски политически формации. В началото на гражданската война в Сирия доминираното от шиити правителство на Ирак подкрепи режима на Башар ал Асад и се противопостави на призивите на Саудитска Арабия за смяна на властта в Дамаск.

Иран подкрепяше т.нар. „арабска пролет” и я наричаше „ислямско пробуждане”, докато тя засягаше само съюзниците на Запада – авторитарните режими в Тунис, Египет и Йемен. Когато обаче гражданските бунтове обхванаха и Сирия, иранското правителство застана твърдо на страната на Башар ал Асад.

Иран е регионална сила, но ролята му в сирийския конфликт директно се отразява върху интересите на глобалните геополитически фактори. В чисто конфесионален аспект Иран се противопоставя на глобалните амбиции на сунитския политически ислям чрез планове за създаване на антисунитска геополитическа ос, преминаваща през Ирак, Сирия и Ливан. Иранското ръководство осъзнава, че отстраняването от власт на алевитите в Сирия означава приобщаването на страната към световната сунитска общност, чийто лидер е Саудитска Арабия, и затова ожесточено се противопоставя на плановете на Саудитска Арабия и Катар. На пръв поглед изглежда парадоксално, че теократичният ирански режим подкрепя светското управление на Асад, но това е доказателство за голямата геополитическа стойност на страната. Иран и алевитският режим на Асад се опасяват, че Саудитска Арабия и Катар, както и радикалните групировки, се стремят да придадат на конфликта характера на сблъсък между религиозните общности в страната. В този случай съотношението на силите ще бъде категорично в полза на сунитите, които са мнозинство в Сирия.

На практика ситуацията не се свежда само до противоборството между сунити и шиити. Конфликтът превърна Сирия в арена на геополитическо и идеологическо съперничество между иранския режим и многобройните му противници в лицето на арабските монархии в Персийския залив, Израел, САЩ и радикалните сунитски групировки. Не религиозно-конфесионалните съображения, а геополитическите и стратегическите интереси са определящи за ангажираността на Иран в Сирия. Разбира се, религиозният фактор се използва за набиране на доброволци сред шиитските общности в Ирак и Ливан, които са мотивирани да защитават шиитските светини в Сирия и на първо място джамията „Сеида Зейнаб” в Дамаск.

Всъщност антииранските позиции на Саудитска Арабия и Израел доведоха до сближаване между тях, което изглежда като поредния парадокс, породен от конфликта в Сирия. Ако се вгледаме по-задълбочено обаче ще видим, че всъщност диалогът между израелците и саудитците е предопределен от неумолимите правила на близоизточната реалполитика. Въпреки че не поддържат дипломатически отношения, двете страни са изградили канали за неофициална комуникация в различни формати и на различни равнища. Конфликтът засили взаимния интерес от борба срещу разширяващото се влияние на Иран и ядрената му програма. Друг важен фактор е обстоятелството, че най-близкият съюзник на двете страни (САЩ) напълно споделя този взаимен интерес.

Контролираните от Иран военизирани формирования имат значителен принос за възстановяването на суверенитета на сирийския режим върху територията на страната. Според някои сведения общата численост на осигуряваните от Иран участници в конфликта е между 40 и 50 хиляди души, включително бойци на „Хизбуллах” и подразделения, формиращи от наемници и доброволци (включително сунити) от Иран, Ирак, Пакистан и Афганистан. Според експертни оценки, числеността на отрядите на „Хизбуллах” е между 5 и 8 хиляди души, като броят на загиналите е около 2000 души.

Важна роля имат и иранските военни съветници, които оказват съдействие на правителствените сили основно по линия на бойната подготовка и разузнаването. Иранското Министерство на разузнаването и сигурността (VEVAK) съдейства за изграждането и експлоатацията на центрове за радиоелектронно разузнаване в района на Голанските възвишения и в Североизточна Сирия.

Още преди началото на войната в Сирия са командировани към 2500 военнослужещи от КСИР, включително от елитното подразделение за специални операции „Кодс”. Официално Техеран отрича участието на свои военнослужещи и подразделения от въоръжените сили, но признава присъствието на ирански военни съветници и доброволци. Според неофициални експертни оценки броят на иранските военнослужещи в Сирия в отделни периоди на конфликта е достигал 10 хиляди души, като общият брой на загиналите превишава хиляда души. През август 2016 г. иранската информационна агенция IRNA съобщи, че в Сирия са загинали 400 ирански военнослужещи, а през май същата година СМИ съобщиха за 11 ирански генерали, загинали в Сирия от началото на войната. В доклада си за януари 2016 г. неправителствената организация Human Rights Watch посочва, че от началото на конфликта КСИР е

привлякъл като наемници към 10 хиляди афганистански граждани за участие в ръководените от Иран военизирани формирования.

Иран оказва на сирийския режим и значителна финансово-икономическа и военнотехническа помощ. През юни 2015 г. специалният пратеник на ООН Стефан де Мистура заяви, че Иран ежегодно изразходва около 6 млрд. щ.д. в полза на сирийското правителство. Известно е, че първият милиард беше отпуснат през януари 2013 г. за закупуване на храни и попълване на валутните резерви на сирийското правителство. През май 2013 г. беше сключено кредитно споразумение за 3,6 млрд. щ.д. за закупуване на петролни продукти, а през май 2015 г. беше отпуснат още 1 млрд. щ.д.

През май 2012 г. в доклад на ООН се говори за доставка на „десетки хиляди тонове” въоръжение и боеприпаси от Иран през Ирак за Сирия въпреки действащото оръжейно ембарго. Доставките се превозват с военнотранспортни самолети, които кацат основно на летището в Дамаск. Техеран осигурява резервни части за бойни бронирани машини, артилерийски боеприпаси, автомобили, безпилотни летателни апарати и друга техника.

Подкрепата на Иран за Сирия има своята икономическа и политическа цена, която засега е приемлива за иранския режим. Главната щета за Иран е свързана със загубата на престиж сред арабския свят и авторитета на безкористен защитник на каузата на световната мюсюлманска общност. Само преди няколко години шиитски Иран можеше да призовава арабите сунити да се противопоставят на действията на САЩ в Ирак и на агресивната политика на Израел срещу Ливан. Сега сунитската общност се отнася към Иран с подозрение и го възприема като конюнктурен играч, който защитава конфесионалните си интереси в Сирия.

Криза на доверието изживява и „Хизбуллах”, която е обвинявана дори от собствените си поддръжници, че пренебрегва главния стратегически приоритет – борбата срещу Израел, и изразходва усилия за второстепенни военнополитически цели като защитата на сирийския режим. Иранското ръководство обаче е наясно, че при евентуално оттегляне или сваляне от власт на Башар ал Асад може да възникне ситуация, която да обезсмисли положените досега неимоверни усилия и изразходваните огромни ресурси за запазване на „оста на съпротивата”.

Помощта за Сирия се реализира в условията на тежки международни санкции поради ядрената програма и при задълбочаващи се икономически и социални проблеми в Иран. В края на 2017 и началото на 2018 г. десетки хиляди демонстранти протестираха по улиците на големите градове срещу резкия скок на потребителските цени, като постепенно протестите придобиха политическа и антиправителствена насоченост. Протестиращите настояваха за обяснение защо е необходимо за сирийския режим, „Хизбулла” и палестинските организации да се изразходват огромни средства, докато правителството намалява размера на социалните помощи и увеличава цените на горивата.

Сирия и Иран разработват планове за дългосрочно сътрудничество в различни области след приключването на активната фаза на конфликта. Иран и Русия вече са спечелили по-голямата част от договорите, за да си възстановят поне част от извършените разходи в подкрепа на сирийския режим. Ирански и руски фирми ще изпълняват проекти в областта на производството и търговията с горива, строителството, телекомуникациите и електропреносните мрежи. По оценка на Световната банка за възстановяването на страната ще бъдат необходими около 250 млрд. щ.д. Според други, по-реалистични разчети, разходите за възстановяване ще достигнат до 400 и дори 600 млрд. щ.д.

През август 2018 г. министрите на отбраната на двете страни Амир Хатами и Али Аюб подписаха в Дамаск споразумение за военнотехническо сътрудничество. Началникът на Генералния щаб на иранските въоръжени сили Мохамед Багери обяви, че Иран обмисля строителството на военноморска база на сирийския средиземноморски бряг. Вероятната цел на тези планове е установяване на трайно присъствие в Източното Средиземноморие наред с Русия, която вече разполага с военноморска база в пристанище Тартус.

След приключването на активната фаза на конфликта ще настъпи коренна промяна в баланса на интересите, който вече няма да е в полза на Иран. Докато оказваше съдействие в борбата срещу джихадизма в Сирия, Иран беше част от решението на проблема независимо от противоречивото отношение на глобалните и регионалните сили към него. След края на военните действия обаче Иран по всяка вероятност ще се превърне в част от самия проблем, защото стремежът му да установи трайно присъствие и влияние в Сирия ще влезе в противоречие с интересите на почти всички заинтересовани страни и на първо място с глобалните (САЩ и Русия) и регионалните сили (Турция, Саудитска Арабия, Израел).

САЩ и Израел по разбираеми причини ще се противопоставят на амбициите на Иран да остане влиятелен партньор на сирийското правителство в политическата, икономическата и военната област и да се

превърне в първостепенен регионален фактор. Например ако Иран изгради военна база в Сирия, ако използва територията ѝ за организиране и провеждане на разузнавателни и специални операции срещу Израел и за оказване на непосредствена поддръжка на „Хизбуллах“, това ще се превърне в източник на трайна заплаха за сигурността на Израел.

Русия от своя страна не е склонна да споделя с Иран очакваната икономическа изгода от следвоенното възстановяване на Сирия, възможностите за сътрудничество със сирийския режим и инструментите за влияние върху вътрешните процеси в страната. Русия също плаща висока цена за прякото си участие в конфликта, което е част от стратегията ѝ за разширяване на руското влияние в източна посока и получаване на достъп до Източното Средиземноморие. В рамките на геополитическото съперничество със Запада тя продължава изтощителната за нея военна надпревара с НАТО в Черноморския регион и полага големи усилия за увеличаване на оперативните способности на своите въоръжени сили. Поради това Русия едва ли ще погледне с добро око на евентуалното решение на Иран да установи трайно военно присъствие в Източното Средиземноморие, което би довело до неконтролирано нарастване на напрежението в региона.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След войната може да се очаква и изостряне на противоречията с Турция относно политическото устройство на Сирия, ролята на алевитското малцинство, конституционната подялба на властта и участието на опозицията в управлението. Нещо повече – Иран вероятно ще стане неудобен дори за Башар ал Асад, който вече няма да се нуждае от обременяващата помощ на един несистемен за международната общност играч, а от свободно и пълноценно участие в международната система.

Едно обаче е сигурно – каквото и да се случи, Иран ще се стреми да се възползва от оцеляването на сирийския режим и ще търси максимална компенсация за вложените усилия и изразходваните ресурси.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Institute for the Study of War: <http://www.understandingwar.org/report/iranian-strategy-syria>.
- [2] Bekiarova, Natalia. The changing strategic paradigm in the Black sea zone and the challenges to regional security. // INTCESS 2019- 6th International Conference on Education and Social Sciences, 4-6 February, 2019, Dubai, International Organization Center of Academic Research, pp. 695-702, ISBN: 978-605-82433-5-4. http://www.ocerints.org/intcess19_e-publication/paper.html.
- [3] Bekiarova, Natalia. The growing military activity in the Black sea region as a security threat. // Strategic Impact Nr. 1[62]/2017, "Carol I" National Defence University Publishing House, 2017, p. 52, ISSN 1842-810X; ISSN-L 1582-6511.
- [4] <https://foreignpolicy.com/2018/05/10/what-iran-really-wants-in-syria/>.
- [5] https://rusi.org/sites/default/files/201608_op_understanding_irans_role_in_the_syrian_conflict_0.pdf.
- [6] <https://www.dw.com/en/syria-conflict-what-do-the-us-russia-turkey-and-iran-want/a-41211604>
- [7] <https://www.lawfareblog.com/fruits-irans-victory-syria>.
- [8] Бонев, Р. Аксиомите в теорията на геополитическата динамика и военноисторическата реконструкция на „голямата стратегия“ (grand strategy) в контекста на регионалната среда за сигурност през XXI век. Сб.Съвременни предизвикателства пред сигурността. Научна конференция на факултет „Национална сигурност и отбрана“, 19-20.05.2016, Ч.П. С., ВА“Г.С.Раковски“, 2017, стр. 82-83. ISBN978-954-9348-89-7.
- [9] Бонев, Р. Асиметричният военноисторически патерн в стратегията за сигурност на националната държава през XXI век: предизвикателства на етимологията и семантиката. сб. Съвременни предизвикателства пред сигурността и отбраната. Научна конференция на факултет „Национална сигурност и отбрана“, ч.П. ВА „Георги Стойков Раковски“, 2017, стр. 110. ISBN 978-619-7478-02-0.
- [10] Милчановски, М. Н. Недялков. Международната политика за сигурност въз основа на промените в Ирак и Египет. сб. Адаптиране на системата за отбрана към съвременните заплахи. С., ВА „Г.С.Раковски“, 2012. Стр.107-108. ISBN978-954-9348-31-6.